

Vénusz-fedés

Az elmúlt évek leglátványosabb bolygó-fedése következett be 2008. december 1-jén. A korábbi nappali eseményekkel ellentétben most az esti égen láthattuk a sarlóhold fedését, még ritkább, hogy a be- és a kilépés is sötét égen volt észlelhető Magyarországról.

Legutóbb 2007. június 18-án a kora délutáni órákban már láthattuk a két égitest okkulációját (l. Meteor 2007/10., 38. o.), valamint 2004 májusában is volt egy nappali fedés. A nappali események is nagyon látványosak, mindig meglepő, hogy a Vénusz mennyivel fényesebb felületi fényességű a sápadt Hold mellett. A kora esti fedésre viszont sokszor évtizedeket kell várni. Legközelebb 2010. május 16-án láthatunk egy szoros közelséget, ekkor a Vénusz mindössze 6'-re lesz a holdsarló északi csücskétől. A következő esti Vénusz-fedés 2044-ben lesz...

A Leonidák-levelezőlistán folyamatosan nyomon követhettük az időjárás helyzetet, sajnos nem volt teljesen derült idő az ország felett. Délnyugatról érkezett a felhőzet, főleg az ország középső részét takarta el, ahol „tavaszi” felhőszakadást eredményezett, viszont a felhőrésekben nagyon jó volt az átlátszóság. Már délután többen felkeresték a nappali égen a Hold melletti Vénuszt, illetve a másfél fokkal északabbra elhelyezkedő Jupitert. A Vénusz fázisa 70%-os volt, 16"-es átmérővel, ami kora este nagyobb távcsövekkel még látható is volt, de a fedés pillanataiban a nyugtalan légkör mellett a korongot már nehezen lehetett kivenni.

Szinte mindenkinek kalandosra sikerült a megfigyelés, hiszen jó délnyugati horizontú észlelőhelyet kellett keresni. Azt gondoltuk, a belépéssel nem lesz gond, de ezt nagyon sok helyen a felhőzet zavarta, és csak a látóhatártól 1–3 fok magasan látszó kilépést lehetett megfigyelni.

Gazdag Attila a belépéskor rossz helyre lépett, és leesett a becsehelyi csillagda melletti kilátóról, de szerencsére nem lett semmi

Az egymás felé közeledő Hold és Vénusz a dávodi Pócsai Sándor két felvételén. „156/1035-ös Newton, 18 mm-es ortho, 56x-os nagyítás. ISO 400, 2,8-as rekesz, 0,5 s expozíció. A Sony DSC-N2-es kompakt gépet kézzel tartottam oda az okularhoz.”

baja. A Sopron környéki megfigyelők több helyszínről észleltek, belépéskor egy nyugatról jövő réteges felhősáv a városban észlelők elől elhomályosította a Holdat, míg a Kisalföldről jól látszott a belépés. A kilépéskor viszont Kiss Gyulának az 500 méter magas Muck-tetőn, valamint Szabó Sándornak és Kász Lászlónak volt szerencséje a kelénpataki határátkelőnél: a kilépés előtt pár perccel a Hold egy felhőrésebe került, majd a fényes holdperem mellett megjelent egy fényfolt, amely gyorsan felfénylett, majd táncoló, lobogó tűzgolyóként világított a holdperemen. Egy perc alatt elszakadt tőle, majd ismét felhőbe merült a páros.

Szabadi Péter több száz kilométert autózott, hogy egy felhőlyukban megfigyelje az eltűnést: „Szerencsére a közeli tartományban nem voltak felhők, és tanúja lehettem az évtized leglátványosabb bolygófedésének. Az erdő felett ragyogott a három égitestből álló „objektum”, majd a Vénusz halványodni kezdett. Előbb szabad szemmel figyeltem a jelenséget, majd binokuláron keresztül lát-

Asztalos Tibor	fotó
Áts György	30x80 M
Baranyi Zoltán	fotó
Bognár Tamás	fotó
Bognár Zita	sz
Bordács Ernő	7x50 B
Boromissza Ferenc	fotó
Busa Sándor	10,2 L
Csőrgői Tibor	fotó
Dalos Endre	sz
Deli Tamás	8 L
Földi Attila	fotó
Gárdonyi Róbert	sz
Gazdag Attila	fotó
Goda Zoltán	fotó
Gyarmathy István	fotó
Gyénizse Péter	10,2 L
Gyénizse-Nagy Balázs	7x50B
Gyénizse-Nagy Sára	7x50B
Gyimesi Lajos	10x50 B
Horváth Attila	fotó
Horváth Attila Róbert	fotó
Horváth Tibor	fotó
Ignátkó Imre	9 L
Kász László	8 L
Keszthelyi Sándor	10,2 L
Kiss Gyula	9 L
Kunos László	sz
Kustor Balázs	fotó
Ladányi Tamás	fotó
Landy-Gyebnár Mónika	fotó
Lutz Zsolt	11 L
Mátis István	7 L
Niculescu Marian	7 L
Pásti Eszter	7x35 B
Prohászka Szaniszló	fotó
Ravaszh Bálint	5 L
Sragner Márta	10x50 B
Szabadi Péter	7x50 B
Szabó Sándor	8 L
Szathmáry Elemér	10 MC
Székely Péter	fotó
Szöllősi Attila	23 SC
Szűcs László	fotó
Tóth Zoltán	50 T
Tuboly Vince	50 T
Vigh Lajos	sz
Vilmos Mihály	fotó
Vingler Béla	sz

tam kihunyini az Esthajnalcsillag utolsó sugaraival. Már csak ketten tündököltek az égen: a Hold és a Jupiter.”

Kecskeméti csoda

Az alábbiakban Szöllősi Attila beszámolóját idézzük. „2007 tavaszán, amikor a 2008-as Csillagászati évkönyv jelenségnaptárához adatokat gyűjtöttem, találtam rá erre az eseményre. Emlékszem arra a pillanatra, amikor tudatosult bennem, milyen csodálatos esemény lehet majd ebből, mennyire különleges fedés is lesz ez.

December elseje erős kétkedésekkel indult: látható lesz-e az esemény, az időjárás előrejelzés nem sok jóval kecsegtetett, országos esőt jeleztek előre. Fél négykor, amikor Boromissza Ferivel elkezdtünk a kölcsönként autóba bepakolni, éppen erőteljesen esett az eső Kecskeméten, de már látszott a délnyugati horizont vörösödése: jön a derűtség! Mikorra kiértünk (16:00 KÖZEI) szokásos megfigyelőhelyünkre, már elkezdett felszakadozni a felhőzet, az autóból kiszállva pedig megpillantottuk a látványos Hold-Vénusz-Jupiter triót. Időközben a Hold környéke teljesen kiderült, és elképesztően szép égi kompozíció rajzolódott ki az égboltra. A már mélykék égbolton a vékony holdsarló a hamuszürke fényvel már eleve fényképezőgéppért kiáltott, a holdkorong közelében a briliáns Vénusz mint tündöklő égi gyémánt ragyogott, a Jupiter mellette pedig már csak a hab volt a tortán. Az együttállás minden képzeletet felülmúlóan szép volt. Az öreg 7x50-es Tentó binokliban volt talán a legmegkapóbb a látvány, mert a Jupiter is befért a holdjaival a látómezőbe. Gondolataim ekkor Galileinél jártak, vajon láthatott ő ilyen csodákat akkoriban, 400 évvel ezelőtt? A 80-as APO-ban 19x-es nagyítással nagyon szép volt a kép, a C-9,25-ben még a legkisebb, 73x-os nagyítással is alig lehetett élesre állni, a Vénusz fázisát alig lehetett sejteni, nagyobb nagyításnak egyszerűen nem volt értelme, annyira hullámszott a kép. Egyre izgatottabbak lettünk, ahogy közeledett a belépés időpontja. Időközben több amatőrtársunkkal

is beszélünk, és a rossz hírek alapján (több helyen esett az eső és felhős volt az ég) kezdtük sejteni, milyen különlegesen szerencsések vagyunk az időjárásal. A Hold egyre jobban megközelítette a Vénusz bolygót, szabad szemmel már szinte felfalta, de ekkor feltámadt az addig csak ritkán megerősödő szél, szinte már viharossá fokozódva megbíbalta távcsöveinket és az idegeinket. Az addig még elfogatható látvány a C-9,25-ben rosszabbra fordult, mert a Vénusz korongja elkezdett felfújódni.

Az első érintés időpontja emiatt kicsit bizonytalan lett, nem lehetett egyértelműen látni a Vénusz korong alakját, csak érezni. Az első kontaktus 17:26:46-kor következett be a C-9,25-ben 73x-os nagyításnál, a Vénusz teljesen 17:27:35-kor került a holdkorong mögé Kecskemétről nézve. Érdekes volt a fényességcsökkenés menete, mert az első pillanatokban szinte egyáltalán nem lehetett érezni a fényességcsökkenést, majd lassú üteműre váltott át, végül az utolsó 15 másodpercben erőteljesen felgyorsult. A 70-es Bresserrel észlelő Boromissza Ferenc néhány másodperccel hamarabb jelzett a belépésnél, hogy ő már úgy érzi, megkezdődött, míg a teljes eltűnésnél szinte egyszerűen kiáltottunk fel, talán csak 1–2 másodperccel láttam tovább a bolygó utolsó világító csücskét a nagyobb távcső miatt. Sajnos ezután a Hold egyre közelebb került a horizontközeli felhőkhöz, melyek végül el is nyelték.”

Izgalmas pécsi pillanatok

Keszthelyi Sándor a pécsi amatőrök hétfő esti közös megfigyeléséről küldött beszámolót. „A Pécsről Harkány felé vezető út 6 km után ér fel egy dombtetőre, és itt már kiváló körpanoráma, azaz házaktól és domborzattól mentes délnyugati horizont van. Amatőrtársunk, Szathmáry Elemér itteni üzlete elé csoportosultunk 16:50–17:05 KÖZEI között. A jókora ereszt védelmébe helyeztük távcsöveinket, hiszen a zápor után is szemerkélt az eső néha. A felhőzet mozgása lelassult, és hiába volt az ég fele már csillagokkal teli, a Holdat nem láttuk. Végszóra, 17:17-kor

jelent meg a Hold sarlója és hozzá közel a Vénusz! Minden távcső és látcső ide szegeződött: a Holdon a sok száz kráter látszott, a hamuszürke fényben a tengerek körvonalai és a hamuszürke fény pereméhez tapadva a fényes Vénusz! 17:18–17:20-ig teljesen tiszta égrészen gyönyörködtünk a látványban, amely pusztán szemmel is pompás volt! 17:20–17:22 között újra felhőzet kezdte takarni a párost, de a holdsarló és a Vénusz a távcsövekben még látható maradt. 17:22:30-kor egy határozott felhőfüggöny húzott a jelenség elé, innentől semmit sem láttunk. Amikor 17:27:20-kor visszatért a Hold sarlója, és a hamuszürke fény, már sehol sem volt a Vénusz! A fedésen már túl voltunk! Még nézegettük a Holdat, megnéztük a Jupitert is, két holdjával együtt, azután bementünk egy kis melegedésre (köszönjük a vendéglátást!). Közben nagy lelkesedéssel tárgyaltuk a pompás jelenséget! Pedig a java még hátra volt!

18:15-kor ismét kivonultunk az épület elé. Csaknem teljesen felhőtlen, tejutas, és igen tiszta ég volt. Az ég délnyugati aljára szegeztük tekintetünket és távcsöveinket. Most a Hold látványát semmi sem takarta el, csak-hogy még magányosan látszott (tőle jobbra csupán a Jupiter árválkodott). A Hold a horizont felett néhány fokkal volt, és ezért a távcsövekben elég nagy légköri háborgást láttunk. A hullámlás miatt így csak kis nagyítást alkalmaztunk. Vártuk a Vénusz lassú kijövetelét. Egyszer csak hirtelen, váratlanul felfényllett! Az egyenes állású képet adó távcsövekben a fényes holdsarló alsó peremén bukkant elő. Ignátkó Imre 18:24:43-kor kiáltott fel a felfénylésre, őt 1–2 másodperccel később követte a többi távcsöbe néző (Keszthelyi Sándor, Lutz Zsolt, Szathmáry Elemér), és 18:24:50-kor már szabad szemmel is észrevehető volt a Vénusz.

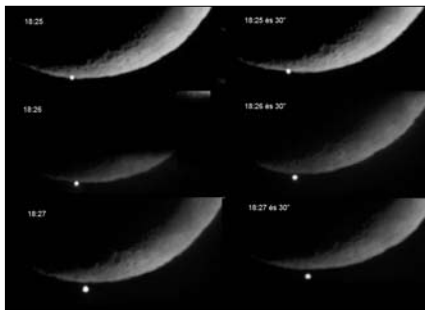
Távcsövekben a Vénusz igen erős fényű volt, jóval fényesebb a Hold felszíni fényességénél, így kezdetben a Vénusz fénye túlcsoordult, behatolt a holdperemen belülre is. Csak ahogy telt az idő és távolodott a fény közepe, akkor, 18:25:55-re vált el a bolygó fénye a Hold fényes peremétől. Szabad szemmel

meg csak 18:30:30-ra szakadt le a Vénusz a holdsarlótól. Onnantól kezdve a Hold különvált a Vénusz már háborgó, szivárványos színekben tündöklő erős fényétől. Lassan távolodva, egyre inkább bemerülve a légrétegek sűrűjébe 18:55-ig látszott még a páros. Társaságunk az érdekes és ritka látvány után boldogan szedelőzködött.”

Kesztölci

A rossznak ígérkező időjárás ellenére Deli Tamás is sikerrel járt: „Talán a vakszerencsében bízva indultam 15:10-kor a kesztölci észlelőhelyünkre. Zuhogott az eső, sötétszürke felhőkből villámok csaptak alá. Korábban heten megbeszeltük, hogy jó idő esetén megyünk. Mindenki visszamondata, ennek ellenére kimentem a szőlőhegyre.

Szünet nélkül esett, de 16:45 körül megjelent a nyugati horizont felett egy felhőlyuk, ami elég gyorsan terjedt. Ennek ellenére 17:10-ig tovább esett. Végül a majdnem két órás várakozás meghozta gyümölcsét. 17:14-kor egyszer csak megjelent a Hold déli pereme, néhány másodperc múlva a hozzá már

A kilépés pillanatai 18:25 és 18:27 között Deli Tamás montázsán (80/600-as ED refraktor + Canon 400D)

nagyon közel lévő Vénusz, majd a Jupiter is. Kapkodva kezdtem összeszerelni a cuccot, mivel már 10 percem sem volt a belépésig. Világrekord-gyanús 8,5 perc alatt összeraktam a szerelést, de döbbenet vettem észre, hogy ezalatt megint befelhősödött, de csak a Hold előtt. Egyébként káprázatosan tiszta lett az ég.

Miközben szereltem, megjelent egy autó és a vezetője megkérdezte, mi ez a jelenség. Elmondtam neki, mire megköszönte, majd elhajtott. Kis idő múlva megjelent egy másik autó, kiszállt belőle egy fiatal nő, kezembe nyomott egy üveg bort (Kesztölci Veltelini) és egy névjegykártyát, majd megkért, hogy az azon szereplő mail címre küldjek el nekik néhány fotót (a férje volt az előbbi látogató).

Már éppen kezdtem összerakni a szerkót, amikor 17:59-kor ismét előbukkant a Hold. Szinte ugyanebben az időben megérkezett a férj ismét. Most már gyalog, beszélgetni, érdeklődni. Végig ott maradt – rövid ujjú pólóban! – néha belenézett az egyik gépbe, lenyűgözte a látvány.”

Okkultációs események 2008-ban

A Meteor hasábjain többször jelentkeztünk 2008-ban, azonban volt néhány kevésbé látványos jelenség, melyekről csak néhány megfigyelés érkezett.

Március 12-én és szeptember 20-án Megyes István, április 8-án Horváth Attila Róbert készített látványos fotókat a Hold–Plejádok együttállásról. Az április 13-i Praesepe-fedésre sokan készültek, de párás, ködös idő volt az ország felett. Beszámolót küldött Sánta Gábor, Csák Balázs, Balogh Gábor (Szeged), Vigh Lajos (Paks), Busa Sándor (Harkakötöny), Presits Péter és Kocsis Antal (Királyszentistván). Kiss László és Derekas Aliz az Antares fedését látta július 14-én Ausztráliából. Presits Péter jupiterhold-jelenségeket figyelt meg augusztus folyamán. Újvárosy Antal véletlenül látott egy csillagfedést november 5-én.

Kisbolygó-fedést észlelt (negatívan) Asztalos Tibor április 27-én, Kocsis Antal és Faragó Ottó november 22-én, Ladányi Tamás május 1-jén, 15-én és október 5-én fotografikus módszerrel. Kiss Barna részletes megfigyeléseket küldött az augusztusi részleges napfogyatkozásról, majd a holdfogyatkozásról, melyek sajnos feldolgozásunkból kimaradtak. Ladányi Tamás videóon örökítette meg a 31 Leonis okkultációját május 12-én.

Szabó Sándor